

Väinameri ja linnuränne

Valgepõsk-lagled

Aul. Foto Kaarel Kaisel

Lagled

Suur väin

Suur väin on väin Lääne-Eestis Muhu saare ja Mandri-Eesti vahel. Ta ühendab Väinamere siseosa ja Liivi lahte. Väinas on mitu väikest saart, sealhulgas Papirahu, Kesselaid, Kõbajad, Viirelaid. Suur väin on üks sügavaimaid Väinamere osasid. Väinamere sügavaim koht asub Kesselaiu ja Muhu vahel (24 meetrit). Kuivastus asub Muhu tähtsaim sadam. Lalli külas asub sadam väikelaevadele. Veel jäävad Muhu vallas väina äärde Lõetsa, Lehtmetsa, Hellamaa, Võlla, Tusti ja Vöiküla. Kesselaiul on omaette küla (Kesse). Viire kurk on väin Suurest väinast lõuna pool Viirelaiu ja Virtsu poolsaare vahel. See asub osaliselt Puhtu-Laelatu looduskaitsealal. Väinas asuvad Rohenina ja Uulutilaid.

Uisu pank

Virtsust põhja pool võib näha erilaadset maastikku – madalat rannikumerd, mis paiguti läheb üle madalaks tasaseks rannaniiduks. Osaliselt piirneb see huvipakkuva rannamoodustisega – madala domeriitpangaga.

Uisu pank on ulatuslik kuni kolme ja poole meetri kõrgune astangurand. Astangul paljanduvad Jaani lademe domeriidid, milles esineb püriidi kogumikke ehk rahvakeeli „kassikulda“, samuti mitmesuguseid kivistisi: käsijalgseid, harvem trilobiite, gastropoode ja peajalgseid. Pangal on hästi jälgitav mere tänapäevane geoloogiline tegevus. Kuna paljanduv domeriit on pehme kivim, allub ta kergesti mere murrutavale tegevusele. Panga lõunaosas on moodustunud kaks neemikut, millest ühel asunud ja kitsa maasääre abil maismaaga ühendatud saarpanga uhus ära 2005 aasta jaanuaritorm. Mõlemat neemikut ümbritseb mere poolt rändrahnude vöönd. Võib arvata, et rahnudel on tähtis roll neemikute kujunemises. Rahnude vööndid on kaitsnud nende taga asuvaid rannaastangu osi mere murrutava tegevuse eest, välja arvatud ekstreemselt kõrge veeseisu korral. Ka põhjapoolse neemiku muutumine saarpangaks on ilmselt lähemate aastate küsimus - seda „mandriga“ ühendava maasääre laius on kohati ahenevad ühe meetrini.

Pinnakattesse ja panka on puhandunud Uisu ehk Jõeoja, mille alamjooksul on kujunenud paarisaja meetri pikkune ja paari meetri sügavune arvukate domeriidijärakutega kanjonorg.

Uisu kandis on tõenäoliselt varem olnud sadamakoht või ka mitu, kust mindi merale omaaegse väikelaeva uisuga. Siitkaudu oli aastaid tagasi kavas ehitada kurikuulus Saaremaa sild, mis oleks viinud otse üle Kesselaiu. Viimastel aastatel on otseühendust kasutatud talviti paksu ja sileda jääga, Looduse Omnibussi Kesselaiu jääretkedeks.

Kuke rand

Uisu panga põhjapiiril on Kuckeranna liivarand. Nimi Kuckeranna on tegelikult tulnud aastatel, mil kaks küla – Kuke küla ja Ranna küla olid ühendatud Kuckeranna külaks. Kuke küla merepiiril on ka puhkajate seas populaarne madalaveeline liivasegune rand, mis on segadust nimega suurendanud.

Kuke küla ümbrus on lisaks suvitajatele silma torganud ka filmitegijatele. Nii on siin 60-ndatel ja 70-ndatel aastatel filmitud mitmed populaarsed mängufilmid, näiteks „Viimne reliikvia“, „Valge laev“ ja „Reigi õpetaja“.

Kuke ümbruse kadastikes ei kohta inimesi just sageli, seetõttu võib siin uidates lisaks lalulindudele kohata ka näiteks tetre, rebast, jäneseid ja mõnikord ka mets-siga või põtra. Saagilennul võib näha merikotkast ja läbirändavatele sookurgedele on sinne madalaveeline rand ööbimiseks üks meelispaiku.

Peaaegu otse üle mere mustab Kesselaiu pangal kasvav kuusik ja hea ilmaga näeb ka klindijärsaku heledamat triipu.

Pivarootsi ümbrus

Virtsust ja Puhtust lõuna pool, piirkonnas, kus Liivi laht aheneb Suureks väinaks, on ridamisi madalaid merelahtesid, poolsaari ja rannalähedasi väikesaari. See on koht, kus merel liikuva kevadised rändlinnurparved koonduvad kitsasse läbipääsu mandrija saarte vahel, samas peatudes madalamas rannikumeres. Pivarootsi poolsaare ümbrus, Ruilaid, Ahelaid, Kivilaid ja Rame lahe suudmeala on väga mitmekesine, samas oma mosaiiksuses terviklik.

See on piirkond, kus küll puuduvad ujumiseks sobivad liivarannad, ent rannikumeri on madalaveeline. Siin on ka mitmeid väikesadamaid ja lautreid, kus on võimalik väikealustega randuda või merele minna, siin on ka mitmeid ööbimisvõimalusi.

Linnuränne

Virtsu ja naabruses asuv Puhtu-Laelatu looduskaitseala on lindude rändepeatuseks ja pesitsemiseks väga sobivad alad. Esiteks toimub siin märkimisväärne lindude koondumine ja rände jätkamine läbi Suure väina. Teiseks on siin keerukas, mitmete väikesaarte ja paljude madalate siselahtedega rannajoon, mis pakub varjumiseks, toitumiseks ja peatumiseks häid võimalusi.

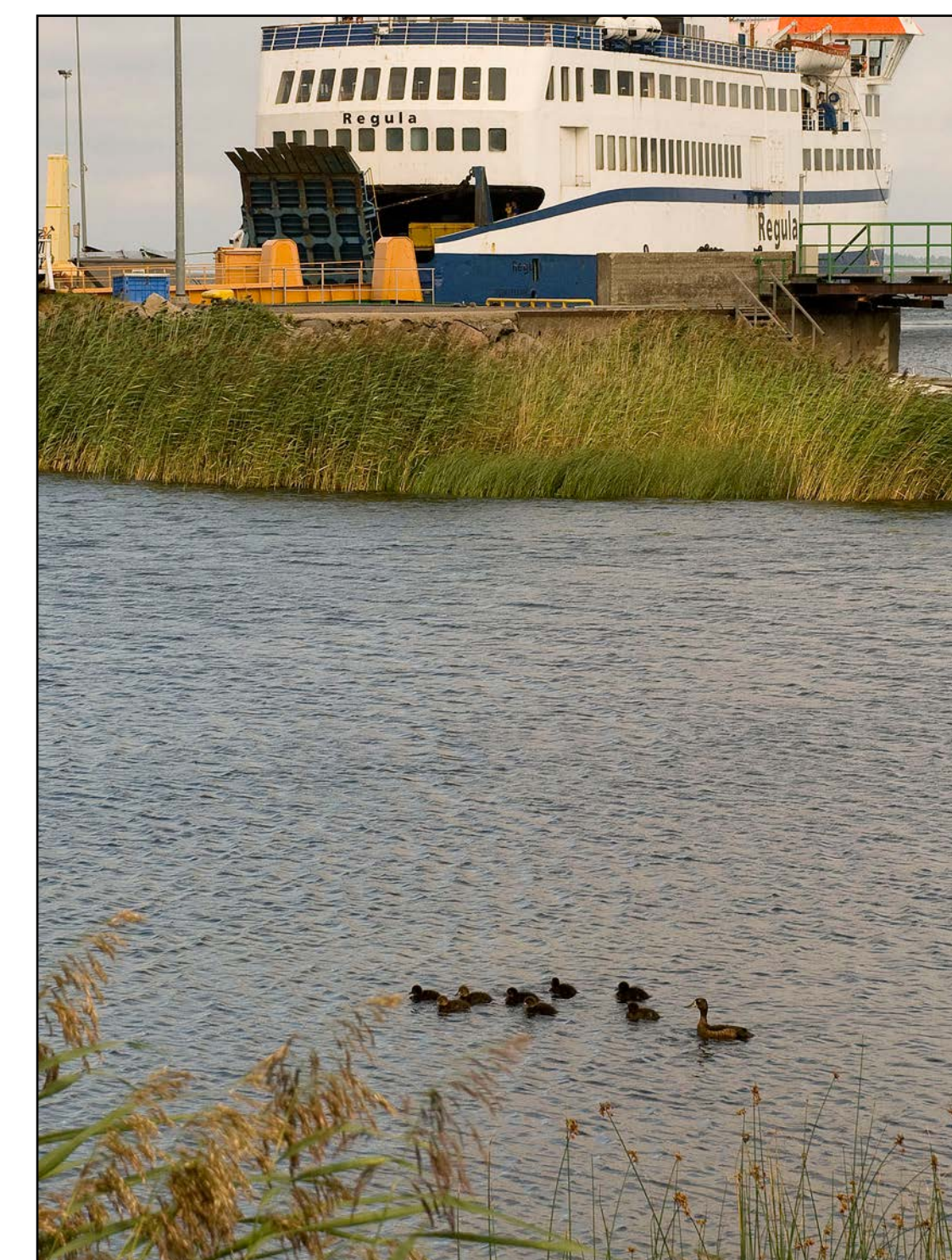
Virtsu ümbruses on registreeritud 229 linnuliiki, neist 137 pesitsejat, 76 läbirändajat ja 16 juhukülalist. Läbirändavate lindude arv kokku ületab kaks miljonit. Mitmed rannikualad ja laiud, samuti metsad on olulised pesitsusalad. Rändeajal peatub ümbruskonnas regulaarselt ligi 20 000 veelindu.

Kõige sagedamini võib rände ajal kohata läbirändavaid värvulisi ja veelinde. Läbirändavatest veelindudest moodustavad põhimassi aul (*Clangula hyemalis*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), sõtkas (*Bucephala clangula*) ja merivart (*Aythyya marila*), kusjuures nende koguarv ületab miljoni. Sagedased läbirändajad on ka kaurid (*Gavia spp.*) (kuni 15 000 isendit hooajal).

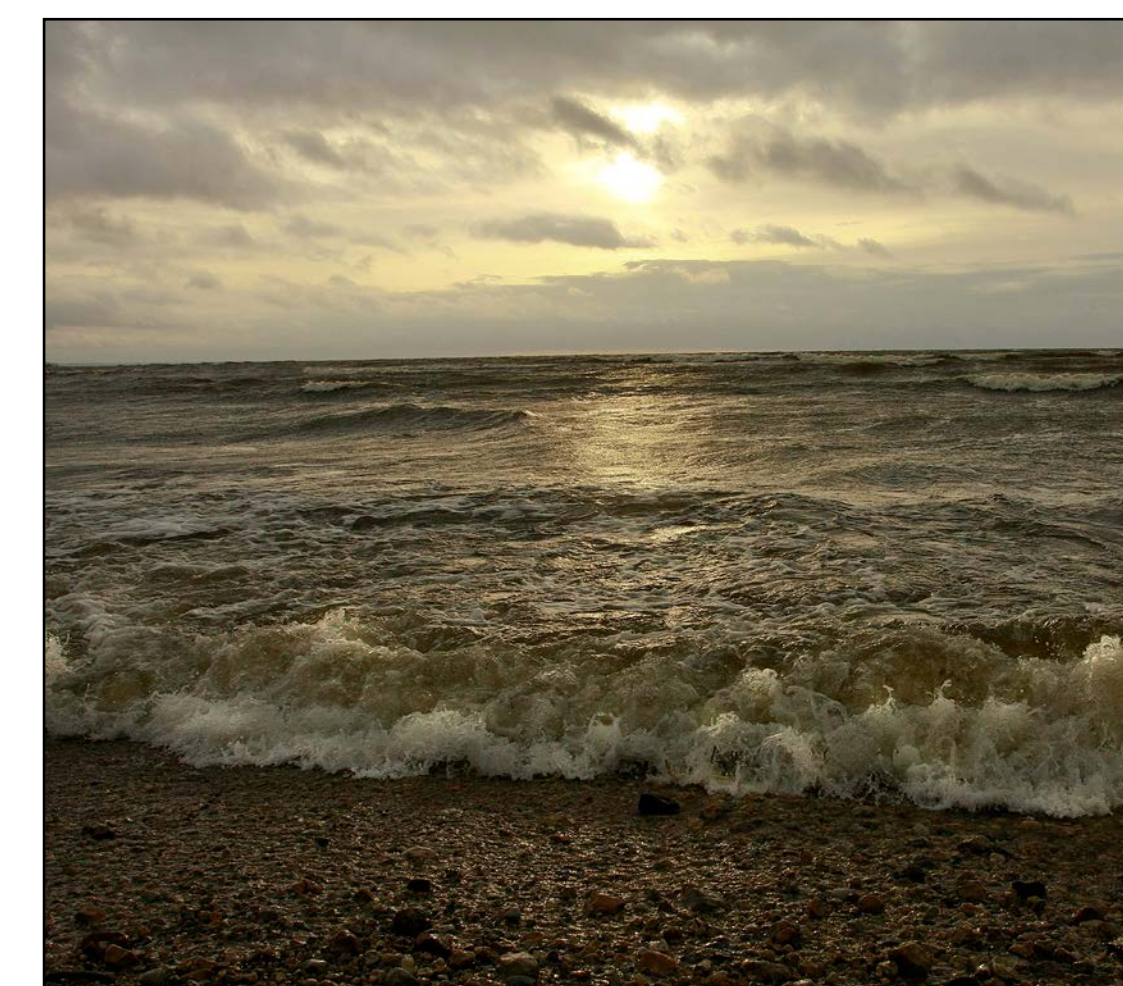
Laidudel, mida on peaaegu 40, on registreeritud 55 pesitsevat liiki. Paraku on suurel osal neist endine kasutus katkenud ning domineerima on hakanud kõrgroostu ning pöösastikud. See on oluliselt vähendanud pesitsevate lindude arvukust.

Kibuvits rannal

Virtsu sadamas

Mere serv

Varakevadine lindude kogunemine

Naerukajakas